

Türkiye Eğitim Dergisi

(2021) Cilt 6, Sayı 1, s. 230-243

Öğretmenlerin Liderlik Düzeyleri ile Uğradıkları Psikolojik Şiddet Düzeyleri Arasındaki İlişki

Ergin ÇOBAN¹

Doç. Dr. Yasin KILIÇ²

Özet

Anahtar Kelimeler

Bu çalışmada, öğretmenlerin liderlik özellikleri ile uğradıkları psikolojik şiddet (mobbing) düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu kapsamda araştırmanın modeli ilişki tarama modeli olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklem grubu, farklı eğitim kademelerinde görev yapmakta olan 317 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırma verileri, Beycioğlu ve Aslan (2010)'ın geliştirdiği Öğretmenlik Liderliği Ölçeği ve Ehi-Yatçı (2011)'nın geliştirdiği Psikolojik Şiddet Ölçeği ile toplanmıştır. Toplanan verilerin analizinde; frekans ve yüzde analizi, Kolmogorov-Smirnov normallik testi, bağımsız gruplar t testi, tek yönlü anova ve pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonunda öğretmenlerin liderlik toplam puanı ve meslektaşlarla işbirliği, kurumsal gelişme ve mesleki gelişim boyutlarında cinsiyet, eğitim kademesi, yaş grubu ve deneyime dayalı olarak anlamlı düzeyde bir farklılaşma belirlenmemiştir. Öğretmenlerin uğradıkları psikolojik şiddet düzeyleri toplam puanı ve bireyin mesleğine dönük saldırılar, bireyin sosyal hayatına yönelik saldırılar ve bireyin şahsına yönelik saldırılar boyutlarında kadın öğretmenler lehine anlamlı düzeyde bir farklılaşma tespit edilmiştir. Fakat eğitim kademesi, yaş grubu ve deneyime göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma belirlenmemiştir. Ayrıca, öğretmenlerin liderlik düzeyleri ile uğradıkları psikolojik şiddet düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir.

Öğretmenlik

Liderlik

Psikolojik Şiddet

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 08.05.2021

Kabul Tarihi: 10.06.2021

Elektronik Yayın Tarihi: 25.06.2021

DOI: 11..11111/ted.xx

¹ Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, kawizuhat@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-5464-5451

² Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı Öğretim Üyesi, ykili@agri.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6530-8469

Bu araştırma, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 30.11.2020 tarihli ve 163 sayılı etik kurul izni alınarak yürütülmüştür.

The Relationship Between Leadership Levels and Levels of Psychological Violence Suffered by The Teacher

Ergin ÇOBAN¹

Doç. Dr.Yasin KILIÇ²

Abstract

This study was carried out to determine the relationship between teachers' leadership characteristics and their psychological violence (mobbing) levels. In this context, the model of the research was determined as a relational screening model. The sample group of the research consists of 317 teachers working in different educational levels. Teacher Leadership Scale developed by Beycioğlu and Aslan (2010) and the Psychological Violence Scale developed by Ehi-Yatçı (2011). was used as a data collection tools. Data were subjected to Kolmogorov-Smirnov normality test, independent groups t test, one-way anova and pearson correlation analysis. At the end of the research, a significant difference could not be determined in terms of teachers' total score of leadership and collaboration with colleagues, institutional development and professional development, based on gender, educational level, age group and experience. There was a significant difference in favor of female teachers in terms of psychological violence levels, total score of the teachers and attacks against the profession of the individual, attacks against the social life of the individual and attacks against the individual. However, no significant difference could be determined according to the education level, age group and experience. In addition, it was determined that there was a negative relationship between the leadership levels of teachers and their psychological violence levels.

Keywords

Teaching
Leadership
Psychological Violence

About Article

Sending Date: 08.05.2021
Acceptance Date: 10.06.2021
Electronic Issue Date: 25.06.2021

DOI: 11..11111/ted.xx

GİRİŞ

Yönetim, insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. İnsanlar tarih boyunca yönetmek ve yönetilmek olgularına göre hayatlarını şekillendirmişler. Bu durum, tarih boyunca pek çok davranışın gelişmesine sebep olmuştur. Liderlik ve psikolojik şiddet (mobbing) davranışları da bu davranışlardan bazılarıdır (Karadeniz, 2018: 1).

Lider, çalıştığı kurumdaki arkadaşlarını ve yöneticilerini etkileyebilme becerilerine sahip kişidir. Lider kişilerin iletişim becerilerindeki başarıları, ikili ilişkilerine de

---

¹ Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, kawizuhat@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-5464-5451

² Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı Öğretim Üyesi, ykilic@agri.edu.tr, , ORCID: 0000-0001-6530-8469

yansımaktadır. Bu yansıma, örgüt atmosferinden görev dağılımına kadar pek çok yerde kendisini göstermektedir (Özmen, 2019: 254). Fakat bir örgütü oluşturan kişilerin liderlik düzeylerinin düşük olması beraberinde pek çok sorun getirmektedir. Bu sorunlar iş doyumunu yaşayamama, mesleki tükenmişlik ya da verim düşüklüğü olabilmektedir. Ayrıca, liderlik davranışından yoksun bireylere yöneticilerinin davranışları da değişmektedir. Öyle ki, liderlik düzeyi düşük kişilerin yöneticileri tarafından psikolojik şiddete uğraması yapılan araştırmalar ile sabittir (Hoel, Glaso, Hetland, Cooper, ve Einarsen, 2010: 453).

Psikolojik şiddet üzerine yürütülen araştırmalar incelendiğinde, psikolojik şiddete uğrayan personellerin örgütsel bağlılık, performans, verimlilik ve özyeterlik düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir (Karcıoğlu ve Çelik, 2012: 62). Buna bağlı olarak da tükenmişlik, olumsuz tutum ve yabancılaşma düzeyinin arttığı belirlenmiştir. Ayrıca, yapılan pek çok araştırmada liderlik düzeyi ile psikolojik şiddete maruz kalma düzeyi arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda, bir örgütte çalışan personellerin liderlik düzeyleri ile uğradıkları psikolojik şiddet düzeyleri arasındaki ilişkinin ortaya koyulması kurumlarının performanslarını incelerken önemli bir referans noktasıdır (Özkul ve Çarıkçı, 2010: 487-488).

Okullar, eğitim örgütleridir. Bu örgütün personellerini görevliler, öğretmenler ve yöneticiler oluşturmaktadır. Birçok araştırma, öğretmenlerin yöneticileri tarafından psikolojik şiddete maruz kaldıklarını ortaya koymuştur. Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde, öğretmenlerin psikolojik şiddete maruz kalmalarına pek çok argüman üretilmiştir. Bunlardan birisi de psikolojik şiddete maruz kalan öğretmenlerin liderlik düzeyinin düşük olmasına yönelik geliştirilen düşüncedir (Daşçı ve Cemaloğlu, 2015: 131). Bu sebeple, yapılan bu araştırma öğretmenlerin liderlik düzeyleri ile uğradıkları psikolojik şiddeti konu edinmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, öğretmenlerin liderlik düzeyleri ile uğradıkları psikolojik şiddet düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyabilmektedir. Bu bağlamda araştırma kapsamında test edilen hipotezler aşağıda sunulmuştur:

H1: Öğretmenlerin liderlik düzeyleri, demografik değişkenlere (cinsiyet, görev yaptığı eğitim kademesi, yaş grubu ve mesleki deneyim) göre incelendiğinde anlamlı düzeyde farklılaşma göstermektedir.

H2: Öğretmenlerin uğradıkları psikolojik şiddet düzeyleri, demografik değişkenlere (cinsiyet, eğitim kademesi, yaş grubu ve mesleki deneyim) göre incelendiğinde anlamlı düzeyde farklılaşma göstermektedir.

H3: Öğretmenlerin liderlik düzeyleri ile uğradıkları psikolojik şiddet düzeyleri arasında anlamlı düzeyde ilişki vardır.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin analiz üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, öğretmenlerin liderlik düzeyleri ve uğradıkları psikolojik şiddet düzeylerini tespit edebilmek için yapılmıştır. Bu bağlamda araştırma, tarama modelinin ilişkisel tarama deseninde yürütülmüştür. İlişkisel tarama modeli, iki ya da ikiden fazla sayıdaki değişkenler arasında ilişki olma durumunu inceleyen ve var olan ilişkinin derecesini tespit edebilmeyi amaçlayan araştırmalardır (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2009: 392).

Evren-Örneklem

Bu araştırmanın evreni, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı eğitim kurumlarında görev yapan tüm öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu ise, İstanbul, Mersin, Muş, Bitlis ve Bingöl illerindeki devlet okullarında görev yapan 317 öğretmen oluşmaktadır. Comrey ve Lee (1992: 335)'ye göre, bir araştırmanın güvenilir sonuçlar vermesi için 100 kişinin katılımı yetersiz, 200 kişinin katılımı düşük ve 300 kişinin katılımı ise yeterlidir. Bu bağlamda 300 ve daha fazla kişiden veri toplamanın daha güvenilir sonuçlar vereceği göz önünde bulundurularak araştırma süreci 317 öğretmenin katılımı ile yürütülmüştür.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Değişken	Grup	n	%
Cinsiyet	Kadın	211	66.6
	Erkek	106	33.4
Eğitim Kademesi	İlkokul	65	20.5
	Ortaokul	180	56.8
	Lise	72	22.7
Yaş Grubu	30 yaş ve altı	54	17.0
	31-35 yaş	98	30.9
	36-40 yaş	75	23.7
	41 yaş ve üzeri	90	28.4
Deneyim	5 yıl ve altı	55	17.4
	6-10 yıl	84	26.5
	11-15 yıl	109	34.4
	16 yıl ve üzeri	69	21.7
Toplam		317	100.0

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan öğretmenlerin %66.6'sı kadın ve %33.4'ü ise erkektir. Ayrıca, bu öğretmenlerin %20.5'i ilkokul, %56.8'i ortaokul ve %22.7'si ise lise kademesinde görev yapmaktadır. Ek olarak, öğretmenlerin %17'si 30 yaş ve altı, %30.9'u 31-35 yaş, %23.7'si 36-40 yaş ve %28.4'ü ise 41 yaş ve üzerindedir. Son olarak, öğretmenlerin %17.4'ü 5 yıl ve altı, %26.5'i 6-10 yıl, %34.4'ü 11-15 yıl ve %21.7'si ise 16 yıl ve üzerinde mesleki deneyime sahiptir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın verileri, Kişisel Bilgi Formu, Öğretmenlik Liderliği Ölçeği ve Psikolojik Şiddet Ölçeği ile toplanmıştır.

Kişisel bilgi formu

Araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel özelliklerine ilişkin verilerin elde edilmesi amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Cinsiyet, eğitim kademesi, yaş grubu ve mesleki deneyime yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Öğretmenlik liderliği ölçeği

Beycioğlu ve Aslan (2010: 774) tarafından öğretmenlerin liderlik düzeylerini tespit edebilmek hedefiyle geliştirilen bir ölçektir. Ölçeğin güvenilirlik çalışması Hatay ilinde çeşitli branşlarda görev yapan 317 öğretmenin katılımı ile yürütülmüştür. Analizler sonucunda, 29 maddelik ölçek 25 maddeye düşürülmüştür. Ayrıca cronbach's alpha katsayısı toplam puanda 0,93, meslektaşlarla işbirliği boyutunda 0,89, kurumsal gelişme boyutunda 0.79 ve mesleki gelişim boyutunda ise 0,86 olarak tespit edilmiştir. Bu araştırmada hesap edilen cronbach's alpha katsayıları ise; toplam puanda 0,94, meslektaşlarla işbirliği boyutunda 0,74, kurumsal gelişme boyutunda 0,88 ve mesleki gelişim boyutunda ise 0,86 şeklindedir. Bu bağlamda, araştırma kapsamında ulaşılan bulguların güvenilir olduğunu söylemek mümkündür.

Psikolojik şiddet ölçeği

Yatçı-Ehi (2011: 87) tarafından öğretmenlerin uğradıkları psikolojik şiddet düzeylerini tespit edebilmek hedefiyle geliştirilen bir ölçektir. Ölçeğin güvenilirlik çalışması Şanlıurfa ilinde çeşitli branşlarda görev yapan 500 öğretmenin katılımı ile yürütülmüştür. Analizler sonucunda, 62 maddelik ölçek 32 maddeye düşürülmüştür. Ayrıca cronbach's alpha katsayısı toplam puanda 0,91, bireyin mesleğine dönük saldırılar boyutunda 0,88, bireyin sosyal hayatına yönelik saldırılar boyutunda 0,87 ve bireyin şahsına yönelik saldırılar boyutunda ise 0,74 olarak tespit edilmiştir. Bu araştırmada hesap edilen cronbach's alpha katsayıları ise; toplam puanda 0,92, bireyin mesleğine dönük saldırılar boyutunda 0,85, bireyin sosyal hayatına yönelik saldırılar boyutunda 0,80 ve bireyin şahsına yönelik saldırılar boyutunda ise 0,82 şeklindedir. Bu bağlamda, araştırma kapsamında ulaşılan bulguların güvenilir olduğunu söylemek mümkündür.

Bu araştırmanın verileri, online anket formu ile toplanmıştır. Araştırma verileri toplanmadan önce Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 30.11.2020 tarihli ve 163 sayılı etik kurul izni alınmıştır. Etik kurul izni alındıktan sonra İstanbul, Mersin, Muş, Bitlis ve Bingöl illerindeki devlet okullarında görev yapan 317 öğretmenin katılımı ile araştırma verileri toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılacak analiz yöntemleri belirleyebilmek için araştırma verilerine normallik kontrolü yapılmıştır. Örneklem grubunun 50 kişinin üzerinde yer aldığı araştırmalarda, normallik kontrolü Kolmogorov-Smirnov testiyle incelenmektedir (Büyüköztürk, 2010: 101). Kolmogorov-Smirnov testine göre; verilerin çarpıklık değeri 2.25

ve basıklık değeri 7.00 katsayısının altında olması halinde, araştırma verilerinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmektedir (Enders, 2001; akt. Yalçıntaş, 2019: 59).

Tablo 2. Liderlik ve Psikolojik Şiddet Verilerinin Dağılımı

Ölçek	Boyut	Çarpıklık	Basıklık
Liderlik	Toplam	-.41	-.01
	Meslektaşlarla İşbirliği	-.28	-.23
	Kurumsal Gelişme	-.25	-.38
	Mesleki Gelişim	-.57	.22
Psikolojik Şiddet	Toplam	-.03	-.002
	Bireyin Mesleğine Dönük Saldırıları	.29	-.49
	Bireyin Sosyal Hayatına Yönelik Saldırıları	-.33	.35
	Bireyin Şahsına Yönelik Saldırıları	.03	-.06

Tablo 2'deki çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde, araştırma verilerinin normal dağıldığı belirlenmiştir. Verilerin normal dağılım gösterdiği araştırmaların analizinde, parametrik analiz yöntemleri kullanılmaktadır (Kul, 2014). Öğretmenlerin liderlik düzeyleri ve uğradıkları psikolojik şiddet düzeylerinde ikili grupların karşılaştırılmasında bağımsız gruplar t testi, ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında ise tek yönlü anova analizi kullanılmıştır. Ayrıca değişkenler arasındaki ilişki pearson korelasyon analizi kullanılarak incelenmiştir.

BULGULAR

Araştırma hipotezleri kapsamında öğretmenlerin liderlik düzeyleri ile uğradıkları psikolojik şiddet düzeylerinin demografik değişkenlere göre incelemesi yapılmıştır. Ayrıca, öğretmenlerin liderlik düzeyleri ile uğradıkları psikolojik şiddet düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Tablo 3. Liderlik Düzeyinin Cinsiyete Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Liderlik (Toplam)	Kadın	211	3.75	.65	315	-1.24	.21
	Erkek	106	3.85	.62			
Meslektaşlarla İşbirliği	Kadın	211	3.72	.69	315	-.95	.34
	Erkek	106	3.80	.66			
Kurumsal Gelişme	Kadın	211	3.71	.70	315	-1.07	.29
	Erkek	106	3.80	.70			
Mesleki Gelişim	Kadın	211	3.80	.65	315	-1.43	.15
	Erkek	106	3.91	.61			

Tablo 3'te öğretmenlerin liderlik düzeyleri (toplam) meslektaşlarla işbirlikleri, kurumsal gelişmeleri ve mesleki gelişim boyutları cinsiyete göre incelenmiştir. Buna göre kadın ve erkek öğretmenlerin puanında anlamlı farklılık belirlenmemiştir. [Liderlik (Toplam): ($t_{315}=-1.24$; $p=.21$); Meslektaşlarla İşbirliği: ($t_{315}=-.95$; $p=.34$); Kurumsal Gelişme: ($t_{315}=-1.07$; $p=.29$); Mesleki Gelişim: ($t_{315}=-1.43$; $p=.15$)].

Tablo 4. Liderlik Düzeyinin Eğitim Kademesi ile İlişisini Gösteren Faktöryel Anova (F) Testi Sonuçları

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	F	p
Liderlik (Toplam)	İlkokul	65	3.89	.64	1.89	.15
	Ortaokul	180	3.79	.62		
	Lise	72	3.68	.67		
Meslektaşlarıyla İşbirliği	İlkokul	65	3.87	.70	1.66	.19
	Ortaokul	180	3.74	.66		
	Lise	72	3.66	.70		
Kurumsal Gelişme	İlkokul	65	3.87	.69	1.76	.17
	Ortaokul	180	3.73	.68		
	Lise	72	3.65	.75		
Mesleki Gelişim	İlkokul	65	3.92	.63	1.95	.14
	Ortaokul	180	3.85	.62		
	Lise	72	3.72	.66		

Tablo 4'te Liderlik düzeyi başlığı altında; ankete katılan öğretmenlere ilişkin, liderlik (toplam), meslektaşlarıyla işbirlikleri, kurumsal gelişmeleri ve mesleki gelişime boyutları; görev yaptıkları eğitim kademelerine göre incelenmiştir. Buna göre ilkökul, ortaokul ve lise kademelerinde görev yapan öğretmenlerin puanında anlamlı farklılık belirlenmemiştir. [Liderlik (Toplam): ($F_{(2,314)}=1.89$; $p=.15$); Meslektaşlarla İşbirliği: ($F_{(2,314)}=1.66$; $p=.19$); Kurumsal Gelişme: ($F_{(2,314)}=1.76$; $p=.17$); Mesleki Gelişim: ($F_{(2,314)}=1.95$; $p=.14$)].

Tablo 5. Liderlik Düzeyinin Yaş Grubuna Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	F	p
Liderlik (Toplam)	30 yaş ve altı	54	3.84	.57	.67	.57
	31-35 yaş	98	3.84	.58		
	36-40 yaş	75	3.72	.71		
	41 yaş ve üzeri	90	3.75	.68		
Meslektaşlarla İşbirliği	30 yaş ve altı	54	3.77	.62	.69	.56
	31-35 yaş	98	3.82	.64		
	36-40 yaş	75	3.69	.75		
	41 yaş ve üzeri	90	3.71	.69		
Kurumsal Gelişme	30 yaş ve altı	54	3.76	.66	.78	.51
	31-35 yaş	98	3.82	.66		
	36-40 yaş	75	3.66	.74		
	41 yaş ve üzeri	90	3.71	.73		
Mesleki Gelişim	30 yaş ve altı	54	3.93	.57	.75	.52
	31-35 yaş	98	3.86	.57		
	36-40 yaş	75	3.79	.71		
	41 yaş ve üzeri	90	3.79	.68		

Tablo 5'teki veriler, öğretmenlerin liderlik düzeyleri, meslektaşlarıyla işbirlikleri, kurumsal gelişmeleri ve mesleki gelişim boyutları; öğretmenlerin yaş durumlarına göre incelendiğinde şu sonuçlar görülmektedir. 30 yaş ve altı, 31-35 yaş, 36-40 yaş ve 41 yaş ve üzerinde yer alan öğretmenlerin puanlarında anlamlı farklılık belirlenmemiştir. [Liderlik

(Toplam): ($F_{(3,313)}=.67$; $p=.57$); Meslektaşlarla İşbirliği: ($F_{(3,313)}=.69$; $p=.56$); Kurumsal Gelişme: ($F_{(3,313)}=.78$; $p=.51$); Mesleki Gelişim: ($F_{(3,313)}=.75$; $p=.52$).

Tablo 6. Liderlik Düzeyinin Deneyime Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	F	p
Liderlik (Toplam)	5 yıl ve altı	55	3.86	.63	.63	.60
	6-10 yıl	84	3.71	.64		
	11-15 yıl	109	3.80	.61		
	16 yıl ve üzeri	69	3.80	.70		
Meslektaşlarla İşbirliği	5 yıl ve altı	55	3.84	.64	.76	.52
	6-10 yıl	84	3.67	.70		
	11-15 yıl	109	3.77	.64		
	16 yıl ve üzeri	69	3.74	.74		
Kurumsal Gelişme	5 yıl ve altı	55	3.86	.67	1.34	.26
	6-10 yıl	84	3.63	.71		
	11-15 yıl	109	3.75	.66		
	16 yıl ve üzeri	69	3.78	.75		
Mesleki Gelişim	5 yıl ve altı	55	3.86	.64	.18	.91
	6-10 yıl	84	3.80	.64		
	11-15 yıl	109	3.86	.60		
	16 yıl ve üzeri	69	3.83	.69		

Tablo 6'dan hareketle, öğretmenlerin liderlik (toplam) düzeyleri, meslektaşlarıyla işbirlikleri, kurumsal gelişmeleri ve mesleki gelişim boyutları; mesleki deneyimlerine göre incelenmiştir. Buna göre 5 yıl ve altı, 6-10 yıl, 11-15 yıl ve 16 yıldan fazla mesleki deneyime sahip öğretmenlerin puanlarında anlamlı farklılık belirlenmemiştir. [Liderlik (Toplam): ($F_{(3,313)}=.63$; $p=.60$); Meslektaşlarla İşbirliği: ($F_{(3,313)}=.76$; $p=.52$); Kurumsal Gelişme: ($F_{(3,313)}=1.34$; $p=.26$); Mesleki Gelişim: ($F_{(3,313)}=.18$; $p=.91$)].

Tablo 7. Psikolojik Şiddet Düzeyinin Cinsiyete Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Psikolojik Şiddet (Toplam)	Kadın	211	2.40	.56	315	3.90	.000
	Erkek	106	2.11	.71			
Bireyin Mesleğine Dönük Saldırıları	Kadın	211	2.23	.63	315	3.32	.001
	Erkek	106	1.97	.75			
Bireyin Sosyal Hayatına Yönelik Saldırıları	Kadın	211	2.95	.71	315	4.42	.000
	Erkek	106	2.54	.88			
Bireyin Şahsına Yönelik Saldırıları	Kadın	211	2.37	.59	315	3.32	.001
	Erkek	106	2.11	.76			

Tablo 7'de öğretmenlerin uğradıkları psikolojik şiddet düzeyi toplam puanı ve bireyin mesleğine dönük saldırı, bireyin sosyal hayatına yönelik saldırı ve bireyin şahsına yönelik saldırı boyutları cinsiyete göre incelenmiştir. Buna göre kadın öğretmenlerin puanı erkek öğretmenlerin puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur [Psikolojik Şiddet (Toplam): ($t_{315}=3.90$; $p=.000$); Bireyin Mesleğine Dönük Saldırıları: ($t_{315}=3.32$; $p=.001$); Bireyin Sosyal Hayatına Yönelik Saldırıları: ($t_{315}=4.42$; $p=.000$); Bireyin Şahsına Yönelik Saldırıları: ($t_{315}=3.32$; $p=.001$)].

Tablo 8. Psikolojik Şiddetin Eğitim Kademesine Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	F	p
Psikolojik Şiddet (Toplam)	İlkokul	65	2.18	.65	2.14	.12
	Ortaokul	180	2.31	.62		
	Lise	72	2.40	.61		
Bireyin Mesleğine Dönük Saldırılar	İlkokul	65	2.03	.72	1.70	.18
	Ortaokul	180	2.14	.67		
	Lise	72	2.25	.67		
Bireyin Sosyal Hayatına Yönelik Saldırılar	İlkokul	65	2.69	.89	.96	.38
	Ortaokul	180	2.85	.76		
	Lise	72	2.84	.77		
Bireyin Şahsına Yönelik Saldırılar	İlkokul	65	2.15	.67	2.63	.07
	Ortaokul	180	2.29	.66		
	Lise	72	2.41	.64		

Tablo 8’de öğretmenlerin uğradıkları psikolojik şiddet (toplam), bireyin mesleğine dönük saldırı, bireyin sosyal hayatına yönelik saldırı ve bireyin şahsına yönelik saldırı boyutlarına ilişkin sorulara verdikleri cevaplar; öğretmenlerin eğitim kademesi değişkenine göre listelenmiştir. Buna göre, ilkokul, ortaokul ve lise kademelerinde görev yapan öğretmenlerin puanlarında anlamlı farklılık belirlenmemiştir. [Psikolojik Şiddet (Toplam): ($F_{(2,314)}=2.14$; $p=.12$); Bireyin Mesleğine Dönük Saldırılar: ($F_{(2,314)}=1.70$; $p=.18$); Bireyin Sosyal Hayatına Yönelik Saldırılar: ($F_{(2,314)}=.96$; $p=.38$); Bireyin Şahsına Yönelik Saldırılar: ($F_{(2,314)}=2.63$; $p=.07$)].

Tablo 9. Psikolojik Şiddet Düzeyinin Yaş Grubuna Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	Ss	F	p
Psikolojik Şiddet (Toplam)	30 yaş ve altı	54	2.31	.71	.10	.96
	31-35 yaş	98	2.28	.58		
	36-40 yaş	75	2.33	.67		
	41 yaş ve üzeri	90	2.29	.60		
Bireyin Mesleğine Dönük Saldırılar	30 yaş ve altı	54	2.17	.78	.16	.93
	31-35 yaş	98	2.13	.67		
	36-40 yaş	75	2.18	.71		
	41 yaş ve üzeri	90	2.12	.61		
Bireyin Sosyal Hayatına Yönelik Saldırılar	30 yaş ve altı	54	2.80	.79	.06	.98
	31-35 yaş	98	2.80	.76		
	36-40 yaş	75	2.85	.86		
	41 yaş ve üzeri	90	2.81	.79		
Bireyin Şahsına Yönelik Saldırılar	30 yaş ve altı	54	2.29	.75	.13	.94
	31-35 yaş	98	2.25	.62		
	36-40 yaş	75	2.31	.68		
	41 yaş ve üzeri	90	2.30	.65		

Tablo 9’dan hareketle, Tablo 8’de öğretmenlerin; uğradıkları psikolojik şiddet (toplam), bireyin mesleğine dönük saldırı, bireyin sosyal hayatına yönelik saldırı ve bireyin şahsına yönelik saldırı boyutlarına ilişkin sorularına verdikleri cevaplar; yaş gruplarına göre incelenmiştir. Buna göre, 30 yaş ve altı, 31-35 yaş, 36-40 yaş ve 41 yaş ve üzerinde yer alan

öğretmenlerin puanlarında anlamlı farklılık belirlenmemiştir. [Psikolojik Şiddet (Toplam): ($F_{(3,313)}=.10$; $p=.96$); Bireyin Mesleğine Dönük Saldırılar: ($F_{(3,313)}=.16$; $p=.93$); Bireyin Sosyal Hayatına Yönelik Saldırılar: ($F_{(3,313)}=.06$; $p=.98$); Bireyin Şahsına Yönelik Saldırılar: ($F_{(3,313)}=.13$; $p=.94$)].

Tablo 10. Psikolojik Şiddet Düzeyinin Deneyime Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	Ss	F	p
Psikolojik Şiddet (Toplam)	5 yıl ve altı	55	2.18	.66	.94	.42
	6-10 yıl	84	2.35	.64		
	11-15 yıl	109	2.33	.63		
	16 yıl ve üzeri	69	2.30	.58		
Bireyin Mesleğine Dönük Saldırılar	5 yıl ve altı	55	2.05	.68	.46	.71
	6-10 yıl	84	2.17	.72		
	11-15 yıl	109	2.17	.68		
	16 yıl ve üzeri	69	2.13	.65		
Bireyin Sosyal Hayatına Yönelik Saldırılar	5 yıl ve altı	55	2.67	.87	.78	.51
	6-10 yıl	84	2.84	.77		
	11-15 yıl	109	2.87	.80		
	16 yıl ve üzeri	69	2.81	.76		
Bireyin Şahsına Yönelik Saldırılar	5 yıl ve altı	55	2.13	.68	1.40	.24
	6-10 yıl	84	2.36	.68		
	11-15 yıl	109	2.30	.66		
	16 yıl ve üzeri	69	2.29	.62		

Tablo 10'dan hareketle, öğretmenlerin uğradıkları psikolojik şiddet, (öğretmenlerin) bireyin mesleğine dönük saldırı, bireyin sosyal hayatına yönelik saldırı ve bireyin şahsına yönelik saldırı boyutları, öğretmenlerin meslekteki deneyimlerine göre incelenmiştir. Buna göre, 5 yıl ve altı, 6-10 yıl, 11-15 yıl ve 16 yıldan fazla mesleki deneyime sahip öğretmenlerin puanlarında anlamlı farklılık belirlenmemiştir [Psikolojik Şiddet (Toplam): ($F_{(3,313)}=.94$; $p=.42$); Bireyin Mesleğine Dönük Saldırılar: ($F_{(3,313)}=.46$; $p=.71$); Bireyin Sosyal Hayatına Yönelik Saldırılar: ($F_{(3,313)}=.78$; $p=.51$); Bireyin Şahsına Yönelik Saldırılar: ($F_{(3,313)}=1.40$; $p=.24$)].

Tablo 11. Liderlik Düzeyi ile Psikolojik Şiddet Düzeyi Arasındaki İlişki

Boyut	Liderlik (Toplam)	Meslektaşlarla İşbirliği	Kurumsal Gelişme	Mesleki Gelişim
Psikolojik Şiddet (Toplam)	r	-.211**	-.195**	-.201**
	p	.000	.000	.000
	n	317	317	317
Bireyin Mesleğine Dönük Saldırılar	r	-.184**	-.162**	-.171**
	p	.001	.004	.002
	n	317	317	317
Bireyin Sosyal Hayatına Yönelik Saldırılar	r	-.143*	-.136*	-.132*
	p	.011	.015	.019
	n	317	317	317
Bireyin Şahsına Yönelik Saldırılar	r	-.225**	-.216**	-.221**
	p	.000	.000	.000
	n	317	317	317

Tablo 11'e göre, öğretmenlerin liderlik düzeyleri ile öğretmenlerin uğradıkları psikolojik şiddet düzeyleri, (öğretmenin) bireyin mesleğine dönük saldırılar, bireyin sosyal hayatına yönelik saldırılar ve bireyin şahsına yönelik saldırılar boyutları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. [Psikolojik Şiddet (Toplam): ($r=-.211^{**}$; $p=.000$); Bireyin Mesleğine Dönük Saldırılar: ($r=-.184^{**}$; $p=.001$); Bireyin Sosyal Hayatına Yönelik Saldırılar: ($r=-.143^{*}$; $p=.011$); Bireyin Şahsına Yönelik Saldırılar: ($r=-.225^{**}$; $p=.000$)].

Tablo 11'den hareketle, öğretmenlerin uğradıkları psikolojik şiddet toplam puanının liderlik düzeyi toplam puanı ve meslektaşlarla işbirliği, kurumsal gelişme ve mesleki gelişim boyutları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. [Liderlik (Toplam): ($r=-.211^{**}$; $p=.000$); Meslektaşlarla İşbirliği: ($r=-.195^{**}$; $p=.000$); Kurumsal Gelişme: ($r=-.201^{**}$; $p=.000$); Mesleki Gelişim: ($r=-.209^{**}$; $p=.000$)].

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu araştırma, öğretmenlerin liderlik düzeyleri ile uğradıkları psikolojik saldırı düzeyleri arasındaki ilişkiyi konu edinmektedir. İlgili literatür incelendiğinde; benzer konularda yapılan araştırmaların sınırlı sayıda olduğu saptanmıştır. Bu durum göz önüne alındığında, bu araştırmanın ulaştığı sonuçlar kapsamında literatürü zenginleştireceği düşünülmektedir. Ayrıca, yapılan bu araştırmanın ileriki zamanlarda benzer konularda çalışma yapmak isteyen araştırmalara yol göstereceği tahmin edilmektedir.

Araştırma kapsamında, öğretmenlerin liderlik düzeyi toplam puanı ve liderliğe ait meslektaşlarla işbirliği, kurumsal gelişme ve mesleki gelişim boyutları cinsiyetleri, eğitim kademeleri, yaş grubu ve mesleki deneyim değişkenlerine göre incelendiğinde anlamlı düzeyde farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, öğretmenlerin liderlik düzeylerinin demografik değişkenlere göre denk olduğunu ortaya koymasından önemlidir. Literatür incelendiğinde, bu sonuçları destekleyen araştırmaların var olduğu belirlenmiştir. Örneğin; Yiğit, Doğan ve Uğurlu (2013: 93) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin liderlik düzeylerinin cinsiyet ve görev yapılan okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır. Ek olarak, Kılınc ve Reçepoğlu (2013: 175)'nin çalışması, ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin liderlik düzeylerinin yaş grubu bakımından birbirlerine denk olduklarını ortaya koymuştur. Ayrıca, Oğuz (2011: 377)'un çalışmasında ilköğretim kademesinde yöneticilik yapan öğretmenlerin liderlik stillerinde mesleki deneyime dayalı olarak anlamlı farklılaşma bulunamamıştır.

Araştırma sonunda, öğretmenlerin uğradıkları psikolojik şiddet düzeyinde cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşma belirlenmiştir. Bu farklılaşma, kadın öğretmenlerin uğradıkları psikolojik şiddet düzeyinin erkek öğretmenlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Fakat öğretmenlerin uğradıkları psikolojik şiddet düzeyinde görev yapılan eğitim kademesi, yaş grubu ve deneyime göre anlamlı farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürdeki pek çok araştırma, bu araştırmanın ulaştığı sonuçları desteklemektedir. Örneğin; Hacıcaferoğlu (2013: 115)'nin araştırmasında, ortaöğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerin uğradıkları psikolojik şiddet düzeyinin yaş grubu

ve mesleki deneyime göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği belirlenmiştir. Fakat Hacıcaferoğlu (2013: 115)'nin çalışmasında, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık tespit edilememesi bu araştırmanın bulguları ile zıtlık oluşturmaktadır. Buna benzer olarak, Koç ve Urasoğlu-Bulut (2009: 64)'un araştırmasında da öğretmenlerin uğradıkları psikolojik şiddet düzeyinin cinsiyet, çalışılan okul türü ve yaş grubu değişkenleri kapsamında anlamlı farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Emiroğlu (2017: 124) tarafından rehber öğretmenler üzerine yapılan araştırma da bu sonuçları destekler niteliktedir.

Araştırma sonunda, öğretmenlerin liderlik düzeyleri ve uğradıkları psikolojik şiddet düzeyleri arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, öğretmenlerin liderlik düzeyleri ile uğradıkları psikolojik şiddet düzeyleri arasında ters orantı olduğunu göstermektedir. Literatür incelendiğinde doğrudan bu konuyu inceleyen bir araştırma belirlenmemiştir. Fakat benzer araştırmalar ele alındığında, Kılınç (2010: 96) ve Cemaloğlu ve Okçu (2012: 214) tarafından yapılan araştırmalarda okul yöneticilerinin liderlik düzeyleri ile öğretmenlerin uğradıkları psikolojik şiddet düzeyleri arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma konusu bağlamında verilebilecek öneriler şu şekildedir:

1. Bu araştırmanın değişkenleri liderlik ve psikolojik şiddettir. Benzer konularda yapılacak araştırmalarda, bu değişkenlerle ilişkili farklı değişkenlere de yer verilebilir.
2. Bu araştırmanın modeli tarama modelidir. Benzer konulu çalışmalar, deneme modelinde de yürütülebilir. Bu sayede liderlik ve psikolojik şiddete etki eden değişkenler derinlemesine incelenebilir.
3. Bu araştırmanın verileri; İstanbul, Mersin, Muş, Bitlis ve Bingöl illerindeki devlet okullarında görev yapan 317 öğretmenden toplanmıştır. İleride yapılacak araştırmalarda farklı illerden ya da Türkiye genelinden veriler toplanabilir.

KAYNAKÇA

- Beycioğlu, K. & Aslan, B. (2010). Öğretmen liderliği ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Elementary Education Online*, 9(2), 764-775.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, spss uygulamaları ve yorum*. (12. Baskı). Pegem Akademi.
- Cemaloğlu, N. & Okçu, V. (2012). İlköğretim okulu yöneticilerinin liderlik stilleri ile öğretmenlerin yıldırma (mobbing) yaşama düzeyleri arasındaki ilişki. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 214-239.
- Comrey, A. L. ve Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis*. Lawrence Erlbaum.
- Daşçı, E. & Cemaloğlu, N. (2015). İlköğretim kurumu yöneticilerinin liderlik tarzları ile öğretmenlerin yaşadıkları yıldırma (mobbing) arasındaki ilişki. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(19), 129-166.

- Emiroğlu, M. (2017). Rehber öğretmenlerin algıladığı yıldırma davranışlarının incelenmesi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 1, 124-134.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education. (8th ed.)*. McGraw-Hill Companies.
- Hacıcaferoğlu, S. (2013). Ortaöğretimde çalışan branş öğretmenlerinin yıldırma (mobbing) davranışlarına uğrama düzeyleri ile demografik özellikler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 111-127.
- Hoel, H., Glaso, L., Hetland, J. Cooper, C. L. & Einarsen, S. (2010). Leadership Styles As Predictors Of Self-Reported And Observed Workplace Bullying. *British Journal Of Management*, 21, 453-468.
- Karadeniz, E. M. (2018). *Bilgi merkezi yöneticilerinin liderlik tarzları ile çalışanların yaşadıkları yıldırma ve örgütsel sinizm arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karcaođlu, F. & Çelik, Ü. H. (2012). Mobbing (yıldırma) ve örgütsel bağlılığa etkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(1), 59-75.
- Kılınç, A. Ç. (2010). *Okul yöneticilerinin etik liderlik davranışları gösterme düzeyleri ile öğretmenlerin yaşadıkları örgütsel güven ve yıldırma arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kılınç, A. Ç. & Receptođlu, E. (2013). Ortaöğretim okulu öğretmenlerinin öğretmen liderliğine ilişkin algı ve beklentileri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(2), 175-215.
- Koç, M. & Urasoğlu-Bulut, H. (2009). Ortaöğretim öğretmenlerinde mobbing: cinsiyet yaş ve lise türü değişkenleri açısından incelenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 1(1), 64-80.
- Kul, S. (2014). Uygun istatistiksel test seçim kılavuzu/guideline for suitable statistical test selection. *Plevra Bülteni*, 8(2), 26-29.
- Oğuz, E. (2011). Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları ile yöneticilerin liderlik stilleri arasındaki ilişki. *Educational Administration: Theory and Practice*, 17(3), 377-403.
- Özkul, B. & Çarıkçı, İ. H. (2010). Mobbing ve Türk hukuku açısından değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(1), 481-499.
- Özmen, A. (2019). Paternalist liderlik ile mobbing ilişkisi: kamu kurumunda bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2), 253-262.
- Yalçıntaş, M. (2019). *Fen bilimleri öğretiminde kuantum öğrenme modeli kullanmanın ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin akademik merak, kaygı, özyeterlik ve başarı düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yatçı-Ehi, D. (2011). *Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin psikolojik şiddete (mobbing) ilişkin görüşleri. (Şanlıurfa ili örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yiğit, Y., Doğan, S. & Uğurlu, C. T. (2013). Öğretmenlerin öğretmen liderliği davranışlarına ilişkin görüşleri. *Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE*, 2(2), 93-105.